

เทศน์เช้า วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๒

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เขาคูขรณะ เวลาผู้ปฏิบัติมาเขากำหนดของเขา กำหนดของเขานี้เป็นดวง แต่
เก็บมาเป็นดวงใจ เก็บมาแล้วเป็นอยู่ที่ดวงนั้นนาน แล้วเข้าไปในดวงนั้น ถอยเข้าออกดวง
นั้น ถอยออกเขาดวงนั้นอยู่อย่างนั้นแหละ เขาบอกร้อยอย่างนั้นมา ๑๑ ปี

เราบอกว่าถ้าคนเป็นนะ ถ้ากำหนดแล้วถ้าเป็นดวงมันเป็นกสิณ ถ้าเป็นกสิณ เรา
เพ่งกสิณแล้ว กสิณขาว กสิณแดงต่างๆ กสิณนั้นนะ แล้วพอจิตมันสงบแล้วกสิณขยายให้
เล็กให้ใหญ่ได้ ถ้ากสิณนั้นมันจะขยายให้เล็กให้ใหญ่ได้ แล้วถ้าเรามีกำลังเราต้องดึงสิ่ง
นั้นเข้ามาที่เรา..ดึงสิ่งนั้นเข้ามาที่เรา พอดึงสิ่งนั้นเข้ามาที่เรา พอมาถึงจิต พอเข้ามาเป็นจิต
เห็นใหม่ เพราะว่าเขบอกว่าจิตเป็นสองไข่มุม

หลวงตาบอกจิตเป็นสอง ความรู้สึกกับความคิด เรากำหนดพุทโธ พุทโธ พุทโธ
นี่จิตเป็นสอง พุทโธ พุทโธ พุทโธ จนจิตเป็นหนึ่งได้

เขาว่่าจิตเป็นหนึ่งไม่ได้ ความคิดเรา อารมณ์ความรู้สึกนี่อันหนึ่ง แต่ตัวจิต ตัว
รู้สึกเฉยๆ อันหนึ่ง ตัวพลังงานอันหนึ่ง แต่ความรู้สึกนี้ สัญญาอารมณ์นี้ทุกคนเป็นสอง
โดยธรรมชาติ อันนี้ก็เหมือนกัน พอจิตเป็นดวง นี่เราเป็นคนเห็นดวง เห็นใหม่ เราเป็น
คนเห็น เพราะจิตนี้ ธรรมชาติของจิตมันอันหนึ่ง แล้วเราไปเห็นดวงอันนั้น แล้วเราส่งจิต
ออกไปในดวงนั้น เข้าไปในดวงนั้น ทะลุดวงนั้นไปเข้าไปสู่ในดวงนั้น

แต่ถ้าจิตเราอยู่ เห็นใหม่ กำหนดดวงนั้น พอจิตมันเริ่มสงบมันจะเห็นสภาวะของ
มัน นี่อุปจารสมาธิ แล้วถ้ามันนุ่มดวงนั้นเข้ามาที่เรา ถ้าสิ่งนั้นถ้ามีกำลังนี้รำพึงในสมาธิ
ใครทำสมาธิแล้ว พอจิตสงบแล้วจะรู้จักว่านี่เราควบคุมได้ ถ้าเป็นสมาธิควบคุมได้คือมี
สติ สติเขาเรียกรำพึง

มันเหมือนความคิด แต่ไม่ใช่ความคิด ถ้าเป็นความคิดมันเป็นปกติอย่างนี้ แต่ถ้า
เป็นในสมาธิเขาเรียกรำพึง รำพึงนี้นุ่มมันเข้ามา นุ่มมันเข้ามา พอสิ่งนั้นถ้ามีกำลังมัน

จะหดเข้ามาถึงตัวมันเองได้ ถ้าหดเข้ามาได้เป็นหนึ่ง เห็นไหม พอจิตเป็นหนึ่ง จิตสว่าง ความสว่างนี้ตกลงที่ไหน นี่ความรู้ต่างๆ ไปถึงที่นั่น

เพราะเราบอกว่าให้มีกำลัง ให้ดึงกลับมา แต่เขาไม่เข้าใจ เขาไปตั้งไว้แล้วส่งจิตออกไป ส่งจิตออกไปในดวงนั้น เห็นไหม นี่ส่งออก ส่งจิตออกไปในดวงนั้น เข้าไปในดวงนั้น เลยไม่เห็นสิ่งใดเลยเพราะสิ่งนั้นเป็นนิमित เวลาเราลืมตาเห็นภาพสิ่งใด ตาเราเห็นภาพใช่ไหม จิตมันรับรู้ไง จิตมันไม่มีตา แต่จิตมันรับรู้ได้ด้วยธรรมชาติของมัน มันออกไปรับรู้ดวงนั้น มันส่งออกไปดวงนั้น

แต่ถ้าจิตมันสงบเข้ามา แล้วดึงสิ่งนั้นเข้ามา ดึงสิ่งนั้นเข้ามาถึงตัวมัน มันจะรับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้สิ่งต่างๆ นี่เป็นอกัญญา แต่ถ้าเป็นอริยสัจ เห็นไหม พอจิตมันสว่างเข้าไปแล้ว จิตมันรับรู้นี้เป็นหนึ่ง พอจิตเป็นหนึ่งจิตกำหนดให้คู่อริยสัจ

อริยสัจ กาย เวทนา จิต ธรรม.. ถ้าเห็นกายอันนั้น พอเห็นกาย ใครเป็นคนเห็น? เราเห็นดวงแก้วนี้ เราเห็นเป็นดวงทำไมจิตมันส่งออกล่ะ แต่เราไปเห็นกาย ทำไมมันส่งออกไหม นี่ขณะที่เราไปเห็นดวงเราส่งออกเพราะอะไร เพราะสิ่งนั้นมันเป็นนิमित มันเป็นความรู้

มันเหมือนกับเรานี่ ทางวิชาการเราไม่เข้าใจ เราปฏิบัติไปทางวิชาการเราไม่รู้ แต่เราปฏิบัติไปมันเป็นประสบการณ์ แต่เราเรียนทางวิชาการมาก่อน พอเราเรียนทางวิชาการมาเรารู้แล้ว พอเวลาประสบสิ่งใดทางวิชาการเราเทียบได้เลยว่าสิ่งนั้นคืออะไร สิ่งนั้นคืออะไร

จิตมันไม่เคยสงบมาก่อน มันเหมือนกับมันไม่เป็นตัวของมันเอง มันจะไม่รู้สิ่งใดของมันเลยใช่ไหม พอมันไม่รู้สิ่งใด นี่มันส่งออกมันก็ไม่รู้ว่าส่งออก เพราะมันไม่มีความรู้ทางวิชาการรองรับ ทางวิชาการนี้ เมื่อก่อนคนเราจะตื่นกลัวมาก ฟ้าร้อง ฟ่าแลบต่างๆ คนเราจะตื่นกลัวมาก กลัวพินกลัวไฟ คนโบราณเขาจะกราบไหว้บูชา เพราะเขาไม่เข้าใจ แต่วิทยาศาสตร์พิสูจน์แล้วว่าสิ่งนั้นเป็นธรรมชาติ สิ่งนั้นเป็นอันหนึ่งใช่ไหม เราก็ไม่เคยกลัวมัน

นี่ก็เหมือนกัน จิตที่มันยังไม่สงบนี้มันไม่รู้สิ่งนี้ พอไม่รู้สิ่งนี้มันก็ไปเห็นต่างๆ เห็นใหม่ ว่าส่งออกเหมือนกัน ส่งออกอันหนึ่งส่งออกโดยอวิชา ส่งออกโดยความไม่เข้าใจในตัวมันเอง เวลาจิตมันสงบเข้ามาแล้ว จิตเป็นหนึ่งขึ้นมา จิตเป็นหนึ่ง.. สมาธิก็เกิดไม่ได้ แต่ตัวสมาธิเป็นฐานที่จะทำให้มีกำลัง ตัวฐานที่จะมีกำลังนี้ออกรู้! ออกรู้! ถ้าไม่ออกรู้มันจะแก้ตัวมันเองไม่ได้ มันต้องออกรู้ ออกรู้ในอริยสัจ พอออกรู้ในอริยสัจ เห็นใหม่ ความออกรู้ในอริยสัจนั้นละมันออกไปจากรากเหง้า สิ่งที่เป็นลึกลับจิต สิ่งที่เป็นสัมมาสมาธิมันมีรากเหง้า ปฏิสนธิจิต จิตที่ปฏิสนธิวิญญาณ คนนี้ปฏิสนธิจิตมาเกิดในใจของมารดา พอเกิดในใจของมารดาแล้วมาเป็นเรานะ

ปฏิสนธิจิต เห็นใหม่ แต่บุพเพนิวาสานุสติญาณ ญาณต่างๆ สิ่งที่เป็นอดีตชาติต่างๆ ข้อมูลนี้มันไม่รู้ตัวมันเอง พอไม่รู้ตัวมันเองแล้วสิ่งที่มันรู้ไปก่อน ทางวิชาการต่างๆ ที่มันรู้ไปก่อน นี่ปริยัติ ปฏิบัติ พอมันรู้ไปอย่างนั้นปั๊บ มันรู้ไปโดยธรรมชาติของมัน แต่พอเราสงบเข้ามา สงบเข้ามาจนมันเป็นตัวของมันเอง ถ้าตัวของมันเองนั่นแหละคือข้อมูลของจิต

ถ้าข้อมูลของจิตนั้นออกไปวิปัสสนา พอจิตมันมีฐานของมันแล้ว จิตมันเป็นลึกลับจิตแล้ว จิตมันมีสัมมาสมาธิแล้ว จิตมันมีรากฐานของมันแล้ว เวลาออกวิปัสสนามันจะกลับมาถอดถอนไอ้อูปาทานอันนี้

แต่ถ้ามันไม่มีสัมมาสมาธิ เห็นใหม่ มันไม่มีราก มันเป็นความคิด มันเป็นสัญญา อารมณ์จากข้างนอก สัญญาจากข้างนอกเห็นโดยสัญญาอารมณ์

คูสิจิตส่งออกเห็นดวง จิตเห็นดวงแล้วจิตออกไปรับรู้ดวง ออกไปใหม่ สิ่งที่ออกไปรับรู้ดวงอย่างนั้น ความคิดในขั้น ๕ ความคิดในสังขารขั้น ความคิดในสัญญาต่างๆ เห็นใหม่ มันอยู่นอกจิต จิตส่งออกไปแล้วมันออกไปรับรู้สิ่งต่างๆ มันถึงตัดรากไถ คำว่าตัดรากถอนโคน คุณงามความดีของเราเอง ตัดรากถอนโคนในสิ่งที่เป็นปัจจัยตั้ง สิ่งที่เป็นสันตสิทธิโก รู้จำเพาะตนในจิต

รู้จำเพาะตนในจิต! นี่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมสาธารณะที่ใครทุกคนก็รับรู้ได้ อากาศต่างๆ ออกซิเจนเป็นสาธารณะหมดเลย แต่ออกซิเจนในปอด

เราเป็นของเรานะ ที่เราหายใจเข้าไปในร่างกายนี้ มันก็ขับถ่ายออกมาเป็นธรรมชาติของมัน

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราเข้าใจ นี่มันเข้าใจ โดยสิ่งที่จิตมันอยู่ข้างนอก แต่ถ้ามันเข้ามาถึงตัวมันเองนี่มันถอนรากถอนโคนเลย ถอน อวิชชา อวิชชาอยู่ที่นี้ไง ถ้าอวิชชาอยู่ที่นี้ ย้อนกลับมาที่นี้

จิตป่วย คนเรานี้เจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าไม่รักษานะ.. คนเราทำงานอ่อนเพลีย คนเรา ทำงานมาเหนื่อยยาก พักก็หาย นั่งก็หาย ถ้ามันเจ็บไข้ได้ป่วย พักอย่างไรมันก็ไม่หาย ความเจ็บไข้มันอยู่ในร่างกายเรา

จิตก็เหมือนกัน มันจะสงบขนาดไหน มันจะดิ้นขนาดไหนนะ ถ้ามันไม่ได้ถอนราก ถอนโคน ถ้ามันไม่ได้รักษา จิตป่วยมันกลับมาเป็นจิตปกติไม่ได้ ความปกติมันมีหลาย ขั้นตอน อย่างปกติของเราเห็นไหม เราฟังชาน เรามีความคิดต่างๆ สิ่งนี้มันเป็น ธรรมชาติของจิต ธรรมชาติใจ เพราะคนเกิดมาสัญชาตญาณมันมี มีจิต มีสัญชาตญาณ มี ทุกอย่างพร้อมเลย

สัญชาตญาณไม่ใช่จิต มันเกิดจากจิต มันเป็นอาการ ปฏิภาณไหวพริบเกิดจาก สัญชาตญาณ มันเกิดจากจิตทั้งหมดแหละ มันเป็นอำนาจวาสนาบารมี แต่ตัวจิตละ ตัว จิต? ตัวจิตตัวนี้ ตัวที่ไม่ได้ชำระล้างอันนี้ เห็นไหม สิ่งต่างๆ ที่ชำระล้างอันนี้ ที่นี้พอมัน เข้ามาถึงตัวจิต แล้วจิตมันออกรับรู้ ออกทำความสะอาดของมัน นี่มันถอนอุปาทาน ถอน สิ่งต่างๆ ถอนในหัวใจออกมา

นี่การประพฤติปฏิบัติ เห็นไหม แล้วมันเสียตาย เขาทำมา ๑๐ กว่าปี แล้วเขาก็ ประพฤติปฏิบัติอยู่ เมื่อวานมา แล้วเราบอกทำได้อีกไหม ถ้าทำได้ย้อนกลับมาที่นี้ ถ้า ย้อนกลับมาที่นี้ ตอนนี่เขาก็เลยออกมาใช้ปัญญาแล้ว ออกมาใช้ปัญญา แล้วเขาบอกทั้ง ตรงนี้แล้ว ทั้งตรงนี้ออกมา ทำอยู่ ๑๑ ปี

พอถึงคำนี้ปั๊บเราก็สะท้อนมาถึงตรงที่หลวงปู่หลุย กับหลวงปู่เทศก์ ในอัตโน ประวัติของหลวงปู่เทศก์ คิดสมาธิ ๑๗ ปี อีกองค์หนึ่งคิด ๑๑ ปี ใจตรงนี้สำคัญมากเลย นี่ เมื่อวานนี้ ๑๑ ปี คิดดวงอย่างนี้ ๑๑ ปี แล้วที่นี้ออก พอออกมาแล้วก็ใช้ปัญญาอย่างนั้น

แล้วใช้ปัญญาอย่างนั้นก็ยังทำไป ต้องกลับมาทำความเข้าใจเหมือนเดิม กลับมาทำความเข้าใจ
สงบของใจ แล้วทำใจให้ดีขึ้นแล้วออกรู้ ออกรู้ นะ

นี่เมื่อวานคุยกัน เพราะเขาปฏิบัติมาแล้วสงสัย เขามีบริษัทยอะไรของเขา เขาเอาครู
บาอาจารย์มาเทศน์ทุกเดือน ทีนี้พอพุทธธรรมเขาเข้าใจหมดนะ แต่เข้าใจอย่างนี้มันเข้าใจ
โดยที่เราไม่รู้ แต่ความเข้าใจจริงสันติภูมิก่อนนะ

เมื่อวานบอกเขา ถ้าเห็นกาย.. พระ...เขาอยู่ที่เมืองกาญจน์ เอาซีดีไปฟังเขาบอกว่า
หลวงพ่อบอกว่าเวลาเห็นกายนี่นะ แล้วแบบว่ามันต้องผงะ มันต้องอะไรนี่ เขาบอกว่าเขา
ฟังแล้วมันค้ำใจในใจ เขาค้ำใจในใจ แต่ปีนี้เขาไปอยู่กับ..... เห็นไหม เขาก็แรงของเขา แรง
ของเขาเพราะเขาไปเห็นของเขา..

เราเห็นกายโดยสามัญสำนึก เห็นโดยสัญชาตญาณมันเห็นกายแบบวิทยาศาสตร์
ก็เห็นกันแบบนี้ เห็นแบบนี้ แต่ถ้าจิตสงบแล้วเห็นนะ โอ้โฮ.. ผงะเลย ผงะเลย ผงะเพราะ
อะไร เพราะแบบว่ารสชาติมันเข้มข้น มันถึงอกถึงใจใจ มันถึงจิตจิต มันจะถอนรากถอน
โคนใจ แต่เราไปมองด้วยสัญชาตญาณ มองด้วยสัญชาตญาณมันไม่ถึงหัวใจหรอก มัน
ไม่เข้าถึงหัวใจ มันถอนกิเลสไม่ได้ แต่ถ้าถอนกิเลส การเห็นกายโดยที่จิตสงบนะ โอ้โฮ..
มันผงะเลยนะ พอมันผงะ พอจับได้ปั๊บแล้วเริ่มออกไป

เขาบอกเมื่อก่อนเขาฟังคำนี้ เขาแบบว่าค้ำใจในใจ แต่พอเจอเอง วันนั้นมากกราบ
ที่นี่ กราบลาออกไปเที่ยวต่อ บอกว่าเข้าใจ แต่ก่อนฟังแล้วมันขัดหูตลอด ขัดมาตลอดเลย
แต่พอเขาเจอผลวะ! แล้วย้อนกลับมาเมื่อวาน เมื่อวานก็พูดอย่างนี้

นี่สิ่งที่เขาเห็นที่เห็น ที่เขาพูดนี่นะมันเป็นอันหนึ่ง แต่ถ้าเขาเห็นความจริงอันหนึ่ง
นะ รสชาติมันต่างกัน ถ้ารสชาติไม่ต่างกันนะ พระพุทธเจ้าไม่แบ่งไว้เอง พระพุทธเจ้านี้
สุดยอดนะ พระพุทธเจ้าเป็นศาสดาของเราะ พระพุทธเจ้าวางไว้เอง

“ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ”

ปริยัติ ความรู้ของปริยัตินี้รู้ได้ทางวิชาการ ปริยัตินี้รู้แต่รู้ด้วยสมอง รู้ด้วยขั้น ๕
รู้ด้วยสัญชาตญาณ มันไม่ได้รู้ด้วยจิต

แต่ถ้าปฏิบัติมันรู้โดยจิต มันไม่ได้รู้ด้วยสมอง มันไม่ได้รู้ด้วยสัญญาอารมณ์ มันรู้ด้วยจิต นี่จิตแก่จิตใจ หนามยอกต้องเอาหนามบ่ง

จิตแก่จิต ตัวจิตแก่ตัวมันเอง เข้าไปแล้วผละเลย พอผละแล้ววิปัสสนาไป แยกไป แยะไป โอ้อโฮ.. มันถอนนะ มันถอน ถ้ามันไม่ถอนนะมันจะสำรอกกิเลสออกมาได้อย่างไร มันสำรอก มันคายออก คำว่ามันสำรอก มันคายออกนี่เป็นตทังคปหาน ไม่ใช่สมุจเฉท ตทังคปหานมันปล่อยของมันไปเรื่อย ปล่อยไปเรื่อยๆ ถ้าคนผลอนะ ผลอเพราะความเข้าใจใจ มันลึกลับมหัศจรรย์ แค่นี้ก็ผละแล้ว แค่นี้เห็นเพชรเห็นทองก็ผละแล้ว แล้วเราได้นับเพชรนับทอง นับแล้วก็ว่าของเราสิ

นี่ก็เหมือนกัน พอมันปล่อยแล้วก็คิดว่าของเราสิ พอของเรา เรานับแล้วยังไม่เป็นของเราละ เวลาเขาเอาคืนทีหนึ่งหมดเลย พอมันเสื่อมไป พอมันเสื่อมกรรมฐานมันเสื่อมเลย พอมันเสื่อมแล้วนะถ้าจะเริ่มต้นก็ต้องเริ่มต้นตั้งแต่ต้นหนึ่งใหม่มาเหมือนเดิม นับหนึ่งใหม่มาคือต้องทำความสงบพื้นฐานของใจมาให้ได้ แล้วพื้นฐานของใจนี้ออกมารับรู้แล้วพื้นฐานที่ใช้บ่อยครั้งเข้านะมันจะเสื่อมค่า พอเสื่อมค่าแล้วมันเหมือนมิดนี่

หลวงตาจะบอกบ่อยเลย เวลาประพฤติปฏิบัติไป เวลาพักอาศัยนะ ต้องหลับต้องนอน อย่าไปเสียคายงาน เวลาออกไปวิปัสสนาแล้วตทังคนะ จะเอาใหญ่เอาโตเลย เขาบอกว่าอย่าไปเสียคายงานให้มาพักผ่อนก่อน คนนอนหลับพักผ่อนแล้วออกไปทำงานมันจะสุขยอดมาก คนเวลาออกทำงานจนล้าจนอะไร จะเอางานให้ได้ มันไม่ได้หรือเห็นไหม มันต่างกัน

ถ้าไม่หลับนอนพักผ่อน จะทำงานไปก็ไปไม่รอด จะไปทำงานอย่างเดียวโดยไม่พักผ่อน มันก็ไปไม่รอด มัน ๒ อย่างนี้ไปไม่รอดทั้งคู่เลย สมาริก็ไปไม่รอด ปัญญาก็ไปไม่รอด เคนทางใดทางหนึ่ง ไปไม่รอดทั้งคู่ ต้องกลับมาเกื้อหนุนกันมันถึงจะไปรอดกลับมาเกื้อหนุนกันต่างหากมันถึงไป ถ้าไม่กลับมาเกื้อหนุนกันไปไม่ได้! ไปไม่ได้!

แล้วตรงนี้ ตรงไหนมันเกื้อหนุนพอดีละ นี่ในครูบาอาจารย์ต้องมานะตรงนี้ในครูบาอาจารย์ต้องคอยแนะนำตรงนี้ เพราะครูบาอาจารย์ต้องพลาดมาก่อน ครูบาอาจารย์ทุกอย่างก็ต้องพลาดมาก่อน ถ้าไม่พลาดมาก่อนไม่รู้หรือ มันต้องพลาดมาก่อน แล้วไอ้พลาดอันนั้นละ ถึงบอกว่ามันทำไปแล้วจับให้ได้ จับให้ได้ พอจับของเราให้มันลึกลับเข้ามา

เพราะว่าพอปฏิบัติไปเราเข้าใจใจ ความเข้าใจเหมือนเด็กนี้ เด็กพอได้สิ่งใดถูกใจ มันก็จะคิดว่าพอใจของมัน แต่ความจริงมันต้องไปมากกว่านี้ มันต้องไปมากกว่านี้ถึงตอบใจ นี่ใจเราถึงกล้าพูด เห็นใหม่ ว่าธรรมะเหนือธรรมชาติ เหนือธรรมชาติ!

สิ่งที่เราทำอยู่นี้คือธรรมชาติ สัพเพ ชัมมา อนัตตา นี่ธรรมชาติ สภาวะธรรมของพระพุทธเจ้านี้เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติอันหนึ่งจริงๆ แต่ธรรมชาติอันนี้ไม่มีใครเอามาใช้เป็นประโยชน์

ธรรมชาติคือธรรมชาติ สรรพสิ่งเป็นธรรมชาติ ทุกอย่างเป็นธรรมชาตินะ นี่ใจเวลาพระพุทธเจ้าเทศน์ “เธอจงมองโลกนี้เป็นความว่าง เธอจงมองโลกนี้เป็นความว่าง” นี่แล้วในธรรมที่พระพุทธเจ้าเทศน์สุกัททะ เห็นใหม่ “เธอจงมองโลกนี้สักแต่ว่า” ทุกคนมองโลกนี้เป็นสักแต่ว่า แต่ลืมไป! กลับมาถอนอดีตานุทิฎฐิ ผู้รู้ ผู้เห็น.. ผู้เห็นสักแต่ว่า นี่ใครเห็นสักแต่ว่า

นี่ใจสภาวะธรรมเป็นธรรมชาติใจ สักแต่ว่า ธรรมชาติหมดเลย แล้วใครเป็นคนบอกล่ะ ใครเป็นคนบอกว่าเป็นธรรมชาติล่ะ แล้วใครเป็นคนแบกไว้ธรรมชาติอันนั้นล่ะ แล้วใครเป็นคนจะไปทิ้งธรรมชาติอันนั้นล่ะ ใครจะไปทิ้งมัน? อ้าว.. มันก็เป็นธรรมชาติใจ สัพเพ ชัมมา อนัตตา สักแต่ว่าหมด โลกนี้ว่างหมด แต่เราวางอยู่นี่

โลกนี้มันว่างอยู่ มันไม่มีชีวิต มันไม่รู้อะไรนะ แต่ใจเรานี้ไปรับรู้ ใจเราไปแบกมันไว้ ถ้าไม่กลับมาถอนตรงนี้.. นี่เพราะมันยังหมนอยู่เป็นธรรมชาติ แต่ถ้ามันเป็นอกุปปธรรมนี้เหนือธรรมชาติ เหนือธรรมชาติ! มันทิ้งธรรมชาติไว้ ทิ้งไว้ตามความเป็นจริง เราอยู่กับธรรมชาตินี้แหละแต่ปล่อยมันวางไว้ แต่มันเป็นอกุปปธรรมแล้ว

อกุปปะคือไม่มีการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติใดที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ธรรมชาติดีมีการเปลี่ยนแปลงหมดแหละ แต่อกุปปะไม่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงแล้วพูดเป็นธรรมชาติได้ใหม่ พูดเป็นธรรมชาติดันก็กลับมาเป็นสัพเพ ชัมมา อนัตตาสิ มันเป็นอนัตตาอีกนะสิ.. มันไม่เป็น! แล้วถ้าไม่เป็นมันเป็นอย่างไร?

ผู้รู้ ผู้เห็น สันทิฎฐิโก รู้จริง ถ้ารู้จริง เห็นใหม่ นี่ประพฤติปฏิบัติ เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยนะเราก็รักษา ถ้ามันหายแล้วเวลาประพฤติปฏิบัติมันก็ต้องลงทุนลงแรง เวลาเหนื่อย

ยากมันต้องมีนะ มันต้องเหนื่อยต้องยาก คนเราจะทำมาหากินมันต้องเหนื่อยต้องยาก
ทั้งนั้นแหละ ปฏิบัติมันต้องเหนื่อยต้องยาก แต่ผลของมันมีคุณค่า เราพอใจกับมัน เราทำ
ได้มันจะเป็นประโยชน์กับเรานะ นี่ธรรมะ!

เราบอกว่าธรรมะนี้ฝ่ายปฏิบัติ แล้วเวลาเราละ เราเป็นคฤหัสถ์ เราเป็นฆราวาสเรา
ก็อยากได้บุญกุศล เราทำบุญกุศลก็พอแล้ว เสียสละขึ้นมาเพื่อบุญกุศล เพื่อความสุข เพื่อ
ความดีงามในครอบครัวก็ถูกต้อง เห็นไหม เวลาพระพุทธเจ้าบอกพระอานนท์ เวลา
พระพุทธเจ้าจะนิพพาน

“อานนท์ เรอบอกเขาจะให้ปฏิบัติบูชาเราเถิด อย่าเป็นอามิสบูชาเลย”

การเสียสละต่างๆ เป็นอามิส สิ่งต่างๆ เป็นอามิสบูชา บูชาธรรมขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อความสุขสงบในครอบครัวของเรา ความสุขสงบในครอบครัว
ของเรานั้นก็เวียนตายเวียนเกิดซ้ำใหม่ แต่ถ้าปฏิบัติบูชาที่มันถนอมรักถนอมโคนอวิชาใน
หัวใจเลย อันนี้เป็นอีกประเด็นหนึ่ง เห็นไหม แต่เวลาผู้ที่เป็นฆราวาสเขาบอกว่า เออ..
ทำบุญกุศลก็เพื่อชีวิต ก็เพื่อความร่มเย็นเป็นสุข

อันนั้นก็ถูกต้อง ถูกต้อง เห็นไหม ประเพณีวัฒนธรรมไม่ใช่ธรรม ประเพณี
วัฒนธรรมให้เราทำบุญกุศล แต่ตัวธรรม ตัวความจริงที่เป็นเราเข้าใจ อันนั้นจะเป็น
สภาวะธรรม เอวัง